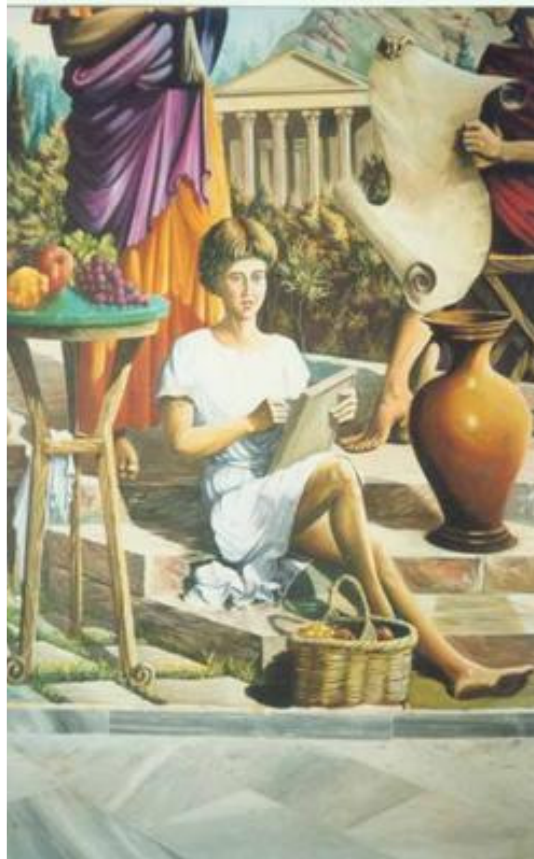

Ε
Κ
Φ
Ρ
Α
Σ
Η

Ε
Κ
Θ
Ε
Σ
Η

*η περίληψη
και
η παράγραφος*

Γιάννης Νταουλτζής

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΛΥΚΕΙΟΥ

Εσωτερικές Εκδόσεις Εκπαιδευτηρίων Δούκα

Η ΠΕΡΙΛΗΨΗ

A. Τι είναι:

- Σύντομη και περιεκτική απόδοση του περιεχομένου ενός λόγου ή κειμένου.
- Συναρμολόγηση παραφρασμένων τεμαχίων που αντιπροσωπεύουν δομικά στοιχεία ενός πρωτότυπου κειμένου.
- Πιο αναλυτικά, πρόκειται για μια υποκατηγορία του γένους "έκθεση", που αποφεύγει τον σχολιασμό του κειμένου που πυκνώνει, ακολουθεί γλωσσικές στρατηγικές παράφρασης / πύκνωσης του περιεχομένου του αρχικού κειμένου και ανάδειξης της οργάνωσής του, και ικανοποιεί επικοινωνιακές αλλά και σχολικές ανάγκες, αφού η περίληψη αποτελεί καθιερωμένη άσκηση κατανόησης και (ανα)σύνταξης κειμένου.
- Είναι γλωσσική δραστηριότητα αφαιρετική με διπλή σημασία: κυριολεκτική και μεταφορική: στηρίζεται, δηλαδή, στην απαλοιφή των πληροφοριών τις οποίες ο συντάκτης της περίληψης θεωρεί επουσιώδεις και μορφοποιείται με γενικεύσεις και ανασυνθέσεις πληροφοριών του αρχικού κειμένου.

B. Δεν είναι

- Παράθεση σημειώσεων, αλλά δομημένο με αλληλουχία και συνοχή κείμενο
- Πρωτογενές αλλά δευτερογενές, "ετεροκίνητο" θα λέγαμε, κείμενο

Πώς γράφω μία περίληψη:

A. ΠΡΟΕΡΓΑΣΙΑ

A1 Σε ολόκληρο το κείμενο

1. Διαβάζω (και ξαναδιαβάζω) προσεκτικά ολόκληρο το κείμενο που μου δόθηκε
2. Προσπαθώ να προσδιορίσω το γραμματειακό του είδος (άρθρο, δοκίμιο, συνέντευξη, ημερολόγιο κ.α.)
3. Εξομαλύνω γλωσσικά το κείμενο (ερμηνεία δυσνόητων ή και άγνωστων λέξεων και όρων, με βάση την ετυμολογική τους ανάλυση, τα συμφραζόμενα κλπ)
4. Εντοπίζω το νοηματικό κέντρο, την κύρια ιδέα (θέμα) και το σκοπό συγγραφής (θέση) του κειμένου
5. Διακρίνω τις παραγράφους που αντιστοιχούν στα μέρη του κειμένου (πρόλογος, κυρίως μέρος, επίλογος).
6. Διακρίνω τις νοηματικές ενότητες του κυρίως μέρους (ιστορική αναδρομή, αίτια, αποτελέσματα, προτάσεις κλπ)

A2 Τμηματικά κατά παράγραφο.

- Υπογραμμίζω τις θεματικές προτάσεις (όπου υπάρχουν)
- Υπογραμμίζω τις λέξεις - κλειδιά.
- Διακρίνω τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες οι οποίες εντοπίζονται εύκολα, αν έχει προηγηθεί η παραπάνω εργασία.

- Διατυπώνω τον πλαγιότιτλο (κεντρική ιδέα) της παραγράφου, ο οποίος εμπεριέχεται στη θεματική περίοδο, ή αν αυτή δεν υπάρχει, στο νοηματικό κέντρο της παραγράφου.
- Εντοπίζω τη σχέση της θεματικής περιόδου με την κύρια ιδέα του κειμένου (Σύγκριση, Αντίθεση, Αναίρεση, Αιτιολόγηση, Αίτιο – Αποτέλεσμα, Διαπίστωση προβλήματος, Δεοντολογία, Διευκρίνιση, Διάζευξη, Ιστορική αναδρομή, Εγχρονισμός (εστίαση στη σύγχρονη εποχή), Εντοπισμός (εστίαση σε συγκεκριμένο τόπο), Προϋπόθεση, Συμπέρασμα, Επανάληψη, Έμφαση, Αξιολόγηση, Ερώτηση – Απάντηση)

B. ΕΡΓΑΣΙΑ: Προχωρώ στη συγγραφή της περίληψης:

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1. Αν απαιτείται επικοινωνιακό πλαίσιο ξεκινώ ανάλογα (Παράδειγμα επικοινωνιακού πλαισίου: «Σε κυριακάτικη εφημερίδα δημοσιεύτηκε το παραπάνω άρθρο. Να ενημερώσετε την τάξη σας για το περιεχόμενο του γράφοντας μια περίληψη 100 λέξεων» => πρόσφατα διάβασα σε εφημερίδα άρθρο το οποίο σχολίαζε ...)
2. Παρουσιάζω το συγγραφέα και τον τίτλο του κειμένου που μου δόθηκε (Αν έχουμε πληροφορίες για το είδος του κειμένου ή τον συγγραφέα, η λέξη συγγραφέας μπορεί να αντικατασταθεί αναλόγως από άλλες, όπως αρθρογράφος, δοκιμιογράφος κ.λπ.) => Ο αρθρογράφος στο κείμενο με τίτλο ...
3. Καταγράφω το θεματικό κέντρο (θέμα) ολόκληρου του κειμένου. (π.χ. ...πραγματεύεται τη σημασία των ομαδικών αθλημάτων)
4. Συνδέω τους πλαγιότιτλους των παραγράφων ή καταγράφω τους πλαγιότιτλους καθώς και τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες των παραγράφων με κατάλληλες διαρθρωτικές λέξεις.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- ✓ διατηρώ τα κύρια ονόματα, τους επιστημονικούς και τεχνικούς όρους
- ✓ εκφράζομαι κυριολεκτικά και όχι μεταφορικά
- ✓ αποφεύγω τις απαριθμήσεις, τις βραχυγραφίες, τα αρκτικόλεξα
- ✓ δεν αντιγράφω αυτούσια κομμάτια του κειμένου (αν είναι απαραίτητο να συμπεριληφθούν, μπαίνουν σε εισαγωγικά)
- ✓ όσες λέξεις ή φράσεις του συγγραφέα δεν επιδέχονται ισοδύναμες ή συνώνυμες, τις διατηρώ ως έχουν
- ✓ δε χρησιμοποιώ τα παραδείγματα και τις αναλογίες.
- ✓ δε σχολιάζω και δεν κρίνω το περιεχόμενο του κειμένου, έστω κι αν διαφωνώ μ' αυτό
- ✓ ανά διαστήματα χρησιμοποιώ εκφράσεις που δηλώνουν τη συνέχεια του κειμένου όπως: *στη συνέχεια, ακολούθως, επιπρόσθετα, συμπερασματικά, καταληκτικά κ.ά.*
- ✓ τηρώ το όριο των λέξεων με μια απόκλιση 10-30 λέξεων.

Γράφω σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας	
συχνά φράσεις ενεργητικής σύνταξης	ή παθητικής σύνταξης
<p>ο συγγραφέας αναφέρει, υποστηρίζει, εκφράζει την άποψη, τονίζει, επισημαίνει, σχολιάζει, εκφράζει τον προβληματισμό τον, θέτει το ερώτημα, υπογραμμίζει την ανάγκη να, συνεχίζει την ανάλυση του αναφερόμενος, φέρνει παραδείγματα για να υποστηρίξει την άποψη πως/ότι..., πραγματοποιεί μια ιστορική αναδρομή στο θέμα αναφερόμενος σε..., αναζητά τα αίτια του Χ φαινομένου σε..., απαριθμεί τις εκφάνσεις / τα αποτελέσματα τον Χ φαινομένου., χρησιμοποιεί απόψεις μελετητών / αποτελέσματα ερευνών για να στηρίξει την άποψη πως... , καταλήγει στο συμπέρασμα πως/ότι...</p>	<p>π.χ. στο κείμενο αναφέρεται... κ.λπ. ή φράσεις του τύπου: «σύμφωνα με την άποψη τον συγγραφέα., αποφεύγοντας, βέβαια, την καταχρηστική επανάληψη των φράσεων « ο συγγραφέας» ή «στο κείμενο».</p>

Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

Ξεκινώ τη θεματική πρόταση της περίληψης ως εξής:

“Το άρθρο, κείμενο κ.λπ. πραγματεύεται, ασχολείται με, έχει ως θέμα του κ.λπ. ή αντικείμενο, θέμα του άρθρου, του βιβλίου ή της ομιλίας είναι κ.ά.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ

- ❖ (παρ)ακολουθώ ή αναδιοργανώνω τη δομή του αρχικού κειμένου
- ❖ παρουσιάζω με λογική ακολουθία τις βασικές ιδέες
- ❖ γράφω με ομαλή ροή και συνοχή
- ❖ χρησιμοποιώ διαρθρωτικές λέξεις

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΥΚΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- ❖ παραλείπω όπου μπορώ τους ονοματικούς προσδιορισμούς (Ένας ξένος συγγραφέας = ένας συγγραφέας)
- ❖ αποδίδω μονολεκτικά τις περιφράσεις (η αμοιβαία στήριξη της προσπάθεια του ενός από τον άλλο = αλληλοϋποστήριξη)
- ❖ αντικαθιστώ τα υπώνυμα από το υπερώνυμα (οικογένεια, σχολείο, μέσα μαζικής ενημέρωσης, εκκλησία, κράτος = φορείς κοινωνικοποίησης)
- ❖ Απαλείφω δευτερεύουσες πληροφορίες: π.χ. σήμερα τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε λόγω της υπερπληροφόρησης → σήμερα τα παιδιά διαφέρουν.
- ❖ αντικαθιστώ μια σειρά προτάσεων από την ενέργεια που τις επιγράφει: π.χ. πολλοί αθλητές και αθλήτριες κάνουν αυστηρή δίαιτα, ξυπνούν νωρίς το πρωί και προπονούνται μέχρι αργά το βράδυ, κοιμούνται συγκεκριμένη = πολλοί αθλητές ακολουθούν αυστηρό πρόγραμμα.
- ❖ επινοώ θεματική πρόταση με βάση τις λεπτομέρειες: π.χ. ο Έλληνας δεν αισθάνθηκε ποτέ ότι το κράτος είναι δική του υπόθεση, όχι επειδή έχει τάσεις αναρχισμού αλλά επειδή οι κυβερνήσεις που του επιβλήθηκαν κατά καιρούς ήταν αποτέλεσμα ξένων επεμβάσεων με αυταρχική συμπεριφορά → ο Έλληνας αποξενώθηκε από το κράτος επειδή ήταν ξενόφερτο και καταπιεστικό.
- ❖ αφαιρώ τις συμπληρωματικές προτάσεις: π.χ. ο Δάσκαλος έχει να κάνει με ανώριμους ανθρώπους, δηλαδή με περιορισμένη ικανότητα ανθρώπους = ο Δάσκαλος έχει να κάνει με ανώριμους.

Η αξιολόγηση της περίληψης

Η περίληψη είναι ένας τρόπος συνοπτικής απόδοσης ενός κειμένου. Με αυτήν επιδιώκεται:

- α. Η κατανόηση του κειμένου.
- β. Η πληροφόρηση των άλλων με λιτό και σαφή τρόπο για το περιεχόμενό του.
- γ. Η διάκριση του αναγκαίου από το περιττό, τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη γλώσσα του κειμένου.
- δ. Η δόμηση ενός νέου κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα.

Άρα για να αξιολογήσουμε ένα κείμενο περίληψης είναι σκόπιμο να συνεξετάσουμε:

- α. το περιεχόμενο (0 - 12 μονάδες)
- β. τη γλώσσα και το ύφος (0 - 8 μονάδες)
- γ. τη δομή (0 -5 μονάδες)

1. Το περιεχόμενο της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η σύλληψη του νοηματικού κέντρου (του θέματος) του κειμένου.
2. Η επιλογή των σημαντικών ιδεών πληροφοριών του κειμένου.
3. Η πληρότητα κατανόησης του κειμένου.

Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η αδυναμία κατανόησης, η απόκλιση από το νοηματικό κέντρο του κειμένου.
2. Η επιλογή δευτερευουσών ιδεών/ πληροφοριών σε βάρος των κύριων/σημαντικών.
3. Η ατελής (μερική) κατανόηση του κειμένου.
4. Η υπερβολική αφαίρεση.

2. Η γλώσσα και το ύφος της περίληψης (έκφραση)

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η χρήση του κατάλληλου ύφους για τη συγκεκριμένη μορφή κειμένου (πληροφοριακό ύφος).
2. Η ικανότητα πύκνωσης του κειμένου με διάφορες τεχνικές (γενίκευση, αναδιατύπωση κ.λ.π.)
3. Η ορθή χρήση της γλώσσας στο επίπεδο της ορθογραφίας, της στίξης, της σύνταξης και του λεξιλογίου.
4. Η αντικειμενικότητα απέναντι στο συγγραφέα και τις απόψεις του.

Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η υφολογική μίμηση (η μίμηση του ύφους του συγγραφέα).
3. Η στείρα μεταφορά λέξεων και φράσεων του αρχικού κειμένου στην περίληψη. Όταν χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις ή λέξεις του συγγραφέα είναι προτιμότερο να τις δίνουμε σε εισαγωγικά.
4. Οι αποκλίσεις από τους κανόνες της Νεοελληνικής Γραμματικής και του Συντακτικού στην ορθογραφία, στη στίξη, στη σύνταξη και το λεξιλόγιο (επαναλήψεις, έλλειψη ακριβολογίας κ.λ.π.).
5. Η άσκηση άμεσης ή έμμεσης κριτικής - σχολιασμού στις ιδέες / πληροφορίες του κειμένου.
6. Οι υπεργενικεύσεις

3. Η δομή της περίληψης

Θετικά στοιχεία θεωρούνται:

1. Η ικανότητα παρακολούθησης ή αναδιοργάνωσης της δομής του αρχικού κειμένου και η παρουσίαση, με λογική ακολουθία, των βασικών ιδεών.
2. Η γραφή ενός κειμένου με ομαλή ροή και συνοχή.

Αδυναμίες θεωρούνται:

1. Η τυποποιημένη μεταφορά της πορείας του αρχικού κειμένου που οδηγεί σε μακροσκελή περίληψη.
2. Η άτακτη παράθεση των ιδεών - πληροφοριών του κειμένου.

3. Η επιτυχής χρήση των διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων.

4. Η σύμμετρη έκταση

5. Η σωστή αναλογία μεταξύ γενικών θέσεων και συγκεκριμένων παραδειγμάτων.

3. Η έλλειψη συνοχής και αλληλουχίας μεταξύ των μερών / προτάσεων της περίληψης.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ σε ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΕΙΜΕΝΟ

1. Οι δυο λέξεις «διασκέδαση» και «ψυχαγωγία» δεν έχουν ούτε την ίδια ετυμολογική προέλευση ούτε το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο. Η πρώτη προέρχεται από το ρήμα διασκεδάζω, και αυτό από το αρχαίο σκεδάννυμι, που σημαίνει διασκορπίζω, στην περίπτωση μας διασκορπίζω τις σκέψεις μου, τις έγνοιες της ζωής, τις αφήνω κατά μέρος, τις εξαφανίζω για ένα διάστημα, δεν τις σκέφτομαι. Η δεύτερη λέξη, σύνθετη από τις λέξεις άγω και ψυχή, σημαίνει ότι για ένα διάστημα οδηγώ την ψυχή μου σε κάτι άλλο, σε μια ευχαρίστηση, καλύτερη απ' ό,τι είναι συνήθως στις ώρες της βιοποριστικής εργασίας μου.
2. Ωστόσο στην καθημερινή χρήση διασκέδαση και ψυχαγωγία ταυτίζονται, έχει δηλαδή και η δεύτερη το εννοιολογικό περιεχόμενο της πρώτης. Μ' αυτήν την έννοια, δηλαδή την ίδια, θα νοούμε στο εξής και τη διασκέδαση και την ψυχαγωγία. Όμως θα κάνουμε απ' την αρχή μια διάκριση: θα μιλήσουμε για γνήσια ή θετική διασκέδαση και για διασκέδαση αρνητική ή νόθη.
3. Η διασκέδαση λοιπόν ή η ψυχαγωγία είναι δικαίωμα του ανθρώπου αλλά και ανάγκη. Δεν υπάρχει στον πλανήτη μας ανθρώπινη κοινωνία, όπου οι άνθρωποι να μην έχουν καθιερώσει τρόπους διασκέδασης που να ικανοποιούν αυτή τους την ανάγκη κατά τον ελεύθερο χρόνο τους.
4. Η διασκέδαση των ανθρώπων είναι συνάρτηση του ελεύθερου χρόνου τους και του ποιου του πολιτισμού τους. Ο ελεύθερος χρόνος, ως ποσοτικό μέγεθος, έχει να κάνει με τη συχνότητα και τη διάρκεια των διασκεδάσεων, ενώ το ποιόν του πολιτισμού τους είναι ανάλογο με το είδος των διασκεδάσεων τους. Όποιος έχει χαμηλό επίπεδο μόρφωσης, ο ακαλλιέργητος, διασκεδάζει διαφορετικά από τον καλλιεργημένο: ο πρώτος διασκεδάει βάνουσα και βάρβαρα, προτιμάει τη διασκέδαση που αποκτηνώνει, ο δεύτερος είναι εκλεκτικός, προτιμάει τη διασκέδαση που ημερώνει, που ευγενίζει, που καλλιεργεί περισσότερο και συμπληρώνει την προσωπικότητα του.
5. Στις ημέρες μας ο ελεύθερος χρόνος έχει πολύ αυξηθεί κυρίως χάρη στην εισβολή και την επικράτηση της μηχανής στη ζωή μας. Είναι επόμενο και η διασκέδαση για το σύγχρονο άνθρωπο να έχει και συχνότητα και διάρκεια μεγαλύτερη απ' ό,τι στο παρελθόν, αν μάλιστα προσθέσουμε και το ότι η ένταση και ο εξοντωτικός ρυθμός της σύγχρονης ζωής των περισσότερων ανθρώπων κάνει και την ανάγκη τους για διασκέδαση μεγαλύτερη.
6. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι καθημερινής διασκέδασης είναι σήμερα για πολλούς η τηλεόραση, τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (για τους νέους), τα νυχτερινά κέντρα διασκέδασης. Θεωρούμε ωστόσο ότι κανένας απ' αυτούς τους τρόπους δεν μπορεί να εξασφαλίσει στο σύγχρονο άνθρωπο ψυχική ισορροπία και δυνατότητα ουσιαστικής επικοινωνίας με το συνάνθρωπο του. Άλλωστε ισορροπία ψυχική του ανθρώπου και ουσιαστική επικοινωνία με το συνάνθρωπο του προϋποθέτουν σίγαση των παθών, λεπτά γούστα και ουσιαστική ψυχική επαφή του ανθρώπου με τον άνθρωπο μέσα από την ειλικρινή συζήτηση και την αμοιβαία κατανόηση, πράγματα που κανένας από τους παραπάνω τρόπους διασκέδασης δεν είναι σε θέση να δώσει. (449)

A) Περίληψη

1. προεργασία κατά παραγράφους: εντοπίζω τις βασικές λεπτομέρειες της κάθε παραγράφου

1. Σύγκριση και ορισμός των εννοιών ψυχαγωγία και διασκέδαση -που διαφέρουν νοηματικά
2. Η καθιερωμένη χρήση ταυτίζει το περιεχόμενο των εννοιών ψυχαγωγία και διασκέδαση
3. Η διασκέδαση και η ψυχαγωγία είναι απαίτηση του ανθρώπου αλλά και ανάγκη που ισχύει παντού
4. Η διασκέδαση καθορίζεται από τον ελεύθερο χρόνο και την ποιότητα του πολιτισμού (που καθορίζουν πόσο συχνά, πόσο και πώς διασκεδάζουν οι άνθρωποι, εκλεπτυσμένα ή βάρβαρα)
5. Σήμερα λόγω αύξησης του ελεύθερου χρόνου η διασκέδαση είναι περισσότερη και συχνότερη αλλά και πιο αναγκαία
6. Οι συνήθειες τρόποι διασκέδασης σήμερα, που ο συγγραφέας κατακρίνει

Η περίληψη¹

(ΘΠ) Ο κ. Μπάλτας στο κείμενό του πραγματεύεται το θέμα της διασκέδασης και ψυχαγωγίας στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου. (1^η) Αρχικά αντιπαραβάλλει και ορίζει τις έννοιες ψυχαγωγία και διασκέδαση, (2^η) των οποίων όμως η καθιερωμένη χρήση ταυτίζει το περιεχόμενο, πράγμα που αποδέχεται ο συγγραφέας. (3^η). Θεωρεί πως η διασκέδαση και η ψυχαγωγία είναι απαίτηση του ανθρώπου αλλά και ανάγκη πανανθρώπινη. (4^η) Σημειώνει ότι διασκέδαση καθορίζεται από τον ελεύθερο χρόνο και την ποιότητα του εκάστοτε πολιτισμού τους που καθορίζουν πόσο συχνά και πόσο αλλά και πώς διασκεδάζουν οι άνθρωποι, εκλεπτυσμένα ή βάρβαρα. (5^η) Πιστεύει πως σήμερα, λόγω αύξησης του ελεύθερου χρόνου, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, η διασκέδαση είναι περισσότερη και συχνότερη. (6^η) Καταληκτικά κατακρίνει τους πιο συνηθισμένους σύγχρονους τρόπους διασκέδασης.

---

¹1 ΘΠ= θεματική περίοδος.

Λέξη/φράση υπογραμμισμένη παραπέμπει στο πρωτότυπο κείμενο, το κείμενο προς περίληψη

Λέξη/φράση με πλάγια γράμματα: διαρθρωτική λέξη/φράση

ΕΡΓΑΣΙΑ

Να εφαρμόσετε τα διδαχθέντα για την εκπόνηση περίληψης και να παράξετε περίληψη 80 περίπου λέξεων για το πιο κάτω κείμενο

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ
Οι έφηβοι αντιδρούν με ποικίλους, εξατομικευμένους τρόπους προς τους ενήλικες - ανάλογα με τη συμπεριφορά των ενηλίκων, την προσωπικότητα τους και το πρόβλημα που προκύπτει.	
Άλλοτε κλείνονται στον εαυτό τους, πιστεύουν ότι οι γονείς και οι ενήλικες δεν μπορούν να τους καταλάβουν, κρατούν μέσα τους τα προβλήματα. Αποσύρονται διακριτικά σε μια μοναξιά που πολλές φορές δεν την υποπτεύονται οι γονείς και βαθμιαία απογαλακτίζονται από τη συναισθηματική εξάρτηση των γονιών.	
Άλλες φορές αντιδρούν υψώνουν φωνή, χτυπούν την πόρτα, κλειδώνονται στο δωμάτιο, δυναμώνουν το πικάπ· ή βροντούν την εξώπορτα, φεύγουν από το σπίτι βρίζοντας και επιστρέφουν μετά από πολλές ώρες μουτρωμένοι ή απειλούν να εγκαταλείψουν οριστικά την οικογενειακή εστία· ή και πράγματι εγκαταλείπουν την οικογένεια τους. οδηγούνται στην παρανομία, στην αλητεία, στις ομάδες περιθωρίου (ναρκομανείς κτλ.).	
Υπάρχει και ο αποδεκτός τρόπος αντίδρασης. Ο ισορροπημένος διάλογος, η πολιτισμένη έκφραση αντίθεσης, η ειλικρινής προσπάθεια για αμοιβαία προσέγγιση, η τέχνη της αναμονής και της αναβολής (για τα άλυτα προβλήματα), οι μετριοπαθείς προσωρινές λύσεις (με κοινές υποχωρήσεις). Όμως, αυτός ο τρόπος αντίδρασης προσιδιάζει σε καλλιεργημένους εφήβους και σε γονείς με πνευματική παιδεία και βαθιά γνώση της ανθρωπίνης, και ιδίως της εφηβικής ψυχής.	
Τέλος, υπάρχει και ένας άλλος τρόπος (αλλόκοτος) αντίδρασης: η πλήρης και άνευ όρων συμμόρφωση του εφήβου στους ενήλικες. Ο έφηβος αυτής της περίπτωσης ή γίνεται ένας έξοχος υποκριτής συνειδητά (σπάνιο αυτό όμως!), οπότε αυτοδικαιολογείται σκεπτόμενος ότι «αφού οι γονείς δε με θέλουν όπως είμαι, εγώ θα παριστάνω αυτό που θέλουν να είμαι, χωρίς να αρνούμαι στο βάθος αυτό που πράγματι είμαι ή που εγώ θέλω να είμαι»· ή γίνεται ένας άνθρωπος αποθαρρημένος και τέλεια εξαρτημένος από τους άλλους, που μόνος του στραγγαλίζει ασυνείδητα τις ατομικές ιδιαιτερότητες του, καταπιέζει τις επιθυμίες του, διχάζει την προσωπικότητα του. Πρόκειται για εφήβους, που θα καταντήσουν αύριο προβληματικοί ενήλικες.... (291 λέξεις)	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. ΟΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

ΟΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ

ενεργητική
παθητική
 δημιουργούν διαφορετικές εντυπώσεις στην περίληψη

Η ενεργητική	Η παθητική
α. εξαίρει/τονίζει το πρόσωπο / πράγμα που δρα	α. εξαίρει το αποτέλεσμα της ενέργειας
β. ταυτίζει το γραμματικό υποκείμενο με το λογικό υποκείμενο	β. υποκειμενοποιεί το αντικείμενο
γ. έτσι προβάλλει ιδιαίτερα το λογικό υποκείμενο	γ. δηλώνει έμμεσα το λογικό υποκείμενο (ως ποιητικό αίτιο) ή το αποσιωπά εντελώς

Η παθητική σύνταξη είναι χρήσιμη για την περίληψη διότι

<p>Εξασφαλίζει πυκνότητα και συντομία λόγου, εφόσον παραλείπονται λέξεις (ποιητ. αίτιο) χωρίς να δημιουργείται ασάφεια.</p>	<p>Προσφέρει ποικιλία στην έκφραση.</p>	<p>Το ύφος της είναι απρόσωπο γι' αυτό και προτιμάται στην περίπτωση κατά την οποία μας ενδιαφέρει το ίδιο το κείμενο και το περιεχόμενό του και όχι ο συγγραφέας. Όταν μάλιστα η περίληψη γίνεται από τον ίδιο το συγγραφέα, τότε εκείνος χρησιμοποιεί την παθητική σύνταξη για να αποφύγει την αναφορά στο άτομό του.</p>
---	---	---

B. ΝΟΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

(Μεταξύ ενοτήτων, παραγράφων, χωρίων του κειμένου)

1. Σύγκριση
2. Αντίθεση
3. Αναλογία
4. Αναίρεση θέσης
5. Αιτιολόγηση
6. Αίτιο - Αποτέλεσμα
7. Διαπίστωση προβλήματος
8. Δεοντολογία
9. Διευκρίνιση, επεξήγηση
10. Διάζευξη
11. Ιστορική αναδρομή
12. Εγχρονισμός (εστίαση στη σύγχρονη εποχή)
13. Εντοπισμός (εστίαση σε συγκεκριμένο τόπο)
14. Προϋπόθεση
15. Συμπέρασμα
16. Επανάληψη
17. Έμφαση
18. Αξιολόγηση
19. Ερώτηση - Απάντηση

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Είναι τμήμα γραπτού κειμένου, που διαθέτει νοηματική αυτοτέλεια αλλά και αλληλουχία (λογική συνέχεια) σε σχέση με το υπόλοιπο κείμενο. Είναι η βασική εκείνη μονάδα με βάση την οποία οργανώνεται και αναπτύσσεται ένα κείμενο.

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Τα μέρη της παραγράφου είναι τρία:

- η θεματική περίοδος
- οι λεπτομέρειες
- η περίοδος κατακλείδα

■ Η ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (Θ.Π.)

Είναι η πρόταση που περιέχει τη θέση ή την άποψη για ένα φαινόμενο ή πρόβλημα που αναλύεται - υποστηρίζεται στην παράγραφο. Εκφράζει με άλλα λόγια το **θέμα** της παραγράφου. Τοποθετείται συνήθως στην αρχή της παραγράφου. Πρέπει να είναι σαφής και σύντομη.

■ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ/ΣΧΟΛΙΑ

Είναι τα στοιχεία που υποστηρίζουν, διασαφηνίζουν και εντέλει συμπληρώνουν τη θεματική περίοδο (επιμέρους ιδέες, κρίσεις, διαπιστώσεις, επιχειρήματα ...)
Π.χ. «κίνδυνος παραπληροφόρησης, χειραγώγησης, υποβάθμισης αισθητικών κριτηρίων» είναι μερικά από τα στοιχεία που θα υποστηρίξουν την πιο πάνω Θ.Π. και μπορούν να αποτελέσουν τη βάση των λεπτομερειών της.

■ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΤΑΚΛΕΙΔΑ

Είναι η τελευταία, συνήθως, περίοδος, που επιβεβαιώνει τη θεματική περίοδο και "κλείνει" την παράγραφο, συνοψίζοντας όσα έχουν γραφεί στις λεπτομέρειες. Πολλές φορές δεν είναι απαραίτητη.
Π.χ. «Η τηλεόραση λοιπόν μπορεί να υπονομεύσει την πνευματική ελευθερία», μπορεί να είναι μία Θ.Π. για το πιο πάνω παράδειγμα.

Παράδειγμα

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ	
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΔΟΜΗ
<i>Η αύξηση των τηλεργαζομένων στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα σιγά σιγά οφείλεται στα οφέλη που υπόσχεται.</i>	Θεματική Περίοδος «Η τηλεργασία ωφελεί»
<i>Συγκεκριμένα, όσον αφορά στους εργαζομένους μειώνονται ο χρόνος και οι απαιτούμενες δαπάνες για τη μεταφορά τους προς και από τον χώρο εργασίας. Οι λιγότερες επαγγελματικές ανταλλαγές που συνάπτουν είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα, γιατί έχουν ως αποτέλεσμα να έχουν περισσότερο χρόνο άρα και χρήμα. Αλλά και οι εργοδότες ωφελούνται, εφόσον έχει παρατηρηθεί αύξηση της παραγωγικότητας.</i>	Λεπτομέρειες → μειώνονται ο χρόνος και οι απαιτούμενες δαπάνες → λιγότερες επαγγελματικές ανταλλαγές έχουν ως αποτέλεσμα να έχουν περισσότερο χρόνο άρα και χρήμα. → και οι εργοδότες ωφελούνται, εφόσον έχει παρατηρηθεί αύξηση της παραγωγικότητας
<i>Γι αυτό η τηλεργασία, ως μέθοδος εργασίας, θα γίνεται ολοένα και πιο ελκυστική.</i>	Περίοδος Κατακλείδα

ΑΣΚΗΣΗ

Ποια η δομή της 2^{ης} παραγράφου;

1. Άνεργος τελικά δεν είναι ένα άτομο που έχει χάσει απλά τη δουλειά του. Είναι ένα άτομο που έχει χάσει την ταυτότητα του, που δεν ξέρει τι να κάνει με το χρόνο, την οικογένεια του, τη ζωή, τον εαυτό του. Ένας άνεργος δεν είναι κάποιος που ψάχνει για δουλειά, είναι κάποιος που ψάχνει για στηρίγματα επιβίωσης. Μαζί με τη δουλειά στο συμβολικό επίπεδο, χάνεις πολύ περισσότερα από οικονομικά αγαθά. Χάνεις την αυτοεκτίμηση, τον αυτοσεβασμό, την αξιοπρέπεια σου.
2. Δεν είναι να απορεί κανείς. Αρκεί να συλλογιστούμε πόσο εργασιοκεντρική είναι η κοινωνία μας. Ίσως ο σύγχρονος άνθρωπος αισθάνεται ικανοποίηση και ολοκλήρωση μόνο εντός του εργασιακού του περιβάλλοντος. Γι' αυτό ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό η αποξένωση και η έλλειψη διεξόδων στις μεγαλουπόλεις του καιρού μας, καθώς και τα πολλά προβλήματα που παρουσιάζονται σήμερα στις ανθρώπινες σχέσεις. Πάντως σήμερα η εργασία έχει μυθοποιηθεί, η αξία της έχει αναβαθμιστεί και όλα περιστρέφονται σήμερα γύρω από αυτήν.

☛ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

Α. Σαφής σκοπός: Να εκφράζει με ακρίβεια την κύρια ιδέα της παραγράφου

Β. Ενότητα: Απαιτεί την ομοιογένεια των νοημάτων της παραγράφου. Πρέπει, λοιπόν, το περιεχόμενο όλων των προτάσεων να συνδέεται άμεσα και πειστικά με την θέση της Θεματικής Περιόδου. Λεπτομέρειες άσχετες με την κύρια ιδέα της παραγράφου προκαλούν πρόβλημα ενότητας.

Γ. Αλληλουχία: Εξασφαλίζεται όταν οι σκέψεις μας παρατίθενται σε λογική και φυσική σειρά και δείχνουν καθαρά τη σχέση που υπάρχει μεταξύ τους. Απαιτείται λοιπόν ιεράρχηση και κατάταξη των σκέψεων σύμφωνα με κάποιους αποδεκτούς άξονες. Τέτοιοι άξονες είναι: ο χρόνος, ο χώρος, η οπτική γωνία από την οποία εξετάζουμε τη θέση της θεματικής περιόδου. (συνήθως κινούμαστε από το πλησιέστερο προς το απομακρυσμένο, από το οικείο στο άγνωστο), η κίνηση από το σημαντικό στο ασήμαντο ή το αντίστροφο, από το σύνολο στα μέρη ή το αντίστροφο κλπ

Δ. Συνοχή: Την πετυχαίνουμε όταν με τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα (χρήση διαρθρωτικών λέξεων και φράσεων, επανάληψη λέξης ή φράσης, αντικατάσταση μιας λέξης με αντωνυμία ή με άλλη συνώνυμη ...) μεταβαίνουμε φυσικά και λογικά από τη μια λέξη - πρόταση - περίοδο στην άλλη. Ενδεικτικά καταγράφονται διαρθρωτικές (συνδετικές) λέξεις-φράσεις που δηλώνουν:

1. ΑΙΤΙΟ: Επειδή, διότι, γι' αυτό το λόγο, καθώς, καθόσον, μια και, αφού...
2. ΑΝΤΙΘΕΣΗ: Αλλά, όμως, αντίθετα, απεναντίας, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, παρόλ' αυτά...
3. ΠΡΟΣΘΕΣΗ-ΑΠΑΡΙΘΜΗΣΗ: Πέραν τούτου, επιπλέον, ακόμη, εκτός των άλλων, εξάλλου, επιπρόσθετα, καταρχήν, το κυριότερο .
4. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ: Δηλαδή, ειδικότερα, μ' άλλα λόγια, πιο συγκεκριμένα, σαφέστερα, πράγμα που σημαίνει...
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Συνεπώς, άρα, επομένως, προκύπτει αδιαμφισβήτητα-αναντίρρητα, λοιπόν, πράγματι, γίνεται κατανοητό..
4. ΕΜΦΑΣΗ: Αξίζει να (τονιστεί - γίνεται ιδιαίτερη μνεία), πρέπει να (αναφερθεί - γίνεται κατανοητό), είναι άξιο (προσοχής - αναφοράς)...
7. ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΧΕΣΗ: Συγχρόνως, έπειτα, παράλληλα, στο μεταξύ, προηγουμένως, κατόπιν...

Ε. Πληρότητα: Όταν το υλικό των Λεπτομερειών αναπτύσσει επαρκώς τη θεματική περίοδο

Δεν εξαρτάται από το μέγεθος της παραγράφου, αν και δυο- τρεις προτάσεις δεν επαρκούν. Είναι, λοιπόν, ποιοτικά και όχι ποσοτικά τα κριτήρια για την πληρότητα μιας παραγράφου. Γενικά, πρέπει να εξετάζουμε όλες τις πτυχές της θεματικής περιόδου με όσο πιο πλούσια επιχειρήματα, αποφεύγοντας, βέβαια τις επαναλήψεις.

παράδειγμα:

"Είναι, βέβαια, επιβεβλημένη η οικονομική, πολιτική, νομική εξίσωση των δύο φύλων. Εξίσου επιβεβλημένη, όμως, είναι και η αλλαγή αντιλήψεων. Ούτε τα συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας, ούτε ο "εξαντρισμός" της γυναίκας, ούτε, βέβαια, η σύγκρουση των δύο φύλων που αναζητά νικητή και νικημένο έχουν θέση στη σημερινή κοινωνία."

* Η πληρότητα αυτής της παραγράφου είναι αμφιλεγόμενη. Ενώ εκτίθεται το τι δεν πρέπει να γίνει δεν αναφέρεται αυτό που πρέπει να γίνει. Θα είναι πλήρης, αν συμπληρωθεί με τα εξής στοιχεία: "Απαιτείται, λοιπόν, συνειδητοποίηση και αναγνώριση της ισότητας και της ισοτιμίας των δύο φύλων, πάταξη των αναχρονιστικών αντιλήψεων, που υποτιμούν το ανθρώπινο πνεύμα και τις πολιτιστικές κατακτήσεις του..."

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Εντοπίστε το πρόβλημα της αλληλουχίας στην παράγραφο που ακολουθεί.

Οι δυο λέξεις «διασκέδαση» και «ψυχαγωγία» δεν έχουν ούτε την ίδια ετυμολογική προέλευση ούτε το ίδιο εννοιολογικό περιεχόμενο. Η πρώτη προέρχεται από το ρήμα διασκεδάζω, και αυτό από το αρχαίο σκεδάννυμι, που σημαίνει διασκορπίζω, στην περίπτωση μας διασκορπίζω τις σκέψεις μου, τις έγνοιες της ζωής, τις αφήνω κατά μέρος, τις εξαφανίζω για ένα διάστημα, δεν τις σκέφτομαι. Γι' αυτό ο σύγχρονος άνθρωπος υπεραπασχολείται. Η δεύτερη λέξη, σύνθετη από τις λέξεις άγω και ψυχή, σημαίνει ότι για ένα διάστημα οδηγώ την ψυχή μου σε κάτι άλλο, σε μια ευχαρίστηση, καλύτερη απ' ό,τι είναι συνήθως στις ώρες της βιοποριστικής εργασίας μου.

2. Εντοπίστε το πρόβλημα της ενότητας στην παράγραφο που ακολουθεί.

Η σημασία της ισότητας των δύο φύλων είναι μεγάλη. Διευρύνει τη δημοκρατία και κάνει πράξη τα ανθρώπινα δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους και όχι επιλεκτικά για μια ομάδα πληθυσμού. Οι πολίτες αντιμετωπίζονται ισότιμα, παύουν οι διακρίσεις και πραγματώνεται η αξιοκρατία. Διαμορφώνεται ένας νέος πολιτισμός, αφού οι άνδρες συνειδητοποιούν τη γυναικεία παρουσία και προσφορά και απεμπλέκονται από ξεπερασμένα πρότυπα καταπιεστικής μορφής. Οι γυναίκες συχνά υποβαθμίζουν τον εαυτό τους τονίζοντας τη θηλυκότητά τους και προβάλλοντας την εικόνα της ελκυστικής κοπέλας, της οποίας τα σωματικά προσόντα αποδεικνύονται πανίσχυρα. Αυτό πρέπει να αλλάξει.

3. Εντοπίστε το πρόβλημα της πληρότητας στην παράγραφο που ακολουθεί.

Η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων συμβάλλει στην πολύπλευρη καλλιέργεια. Πράγματι, το ποιοτικό βιβλίο καλλιεργεί πνευματικά τον αναγνώστη, αφού τον ενημερώνει και τον πληροφορεί για θέματα του παρελθόντος αλλά και του παρόντος. Παράλληλα τον , προβληματίζει, δημιουργώντας σκέψεις, ερωτήματα, ανησυχίες. Έτσι καταπολεμά την άγνοια, αλλά και το δογματισμό.

4. Εντοπίστε το πρόβλημα της ασάφειας στη Θ.Π. στην παράγραφο που ακολουθεί και αποκαταστήστε τη σαφήνεια

Είναι μεγάλη η δύναμη της τηλεόρασης. Η “μαγική” δύναμη της εικόνας καθήλωσε τους ανθρώπους. Όλοι, ανεξάρτητα από το μορφωτικό τους επίπεδο, χωρίς απαιτήσεις ιδιαίτερης γλωσσικής παιδείας, απολαμβάνουν θεάματα, βλέπουν την πραγματικότητα άμεσα και παραστατικά. Το βιβλίο θέλει κόπο, φαντασία, προβληματισμό για να μελετηθεί και να αποδώσει η ανάγνωσή του καρπούς. Η τηλεόραση χρειάζεται τις πιο πολλές φορές ράθυμη διάθεση προκειμένου να είναι πιο “αποδοτική” στον παθητικό θεατή της.

5. Εντοπίστε το πρόβλημα της συνοχής στην παράγραφο που ακολουθεί και επιλύστε το.

Η σημασία της ισότητας των δύο φύλων είναι μεγάλη. Διευρύνει τη δημοκρατία και κάνει πράξη τα ανθρώπινα δικαιώματα για όλους τους ανθρώπους και όχι επιλεκτικά για μια ομάδα πληθυσμού. Οι πολίτες αντιμετωπίζονται ισότιμα, παύουν οι διακρίσεις και πραγματώνεται η αξιοκρατία. Διαμορφώνεται ένας νέος πολιτισμός, αφού οι άνδρες συνειδητοποιούν τη γυναικεία παρουσία και προσφορά και απεμπλέκονται από ξεπερασμένα πρότυπα καταπιεστικής μορφής. Πολλές γυναίκες διαπρέπουν σε πολλούς τομείς και βοηθούν αποφασιστικά να αλλάξει ο τρόπος θέασης ορισμένων κοινωνικών και διεθνών προβλημάτων.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΜΙΑΣ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΥ

1. Παράδειγμα
2. Σύγκριση – αντίθεση
3. Ορισμός
4. Διαίρεση
5. Αιτιολόγηση
6. Αιτία – αποτέλεσμα
7. Αναλογία

1. Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου

Παράδειγμα

<p>Ο Ντούσσελ, ο γιατρός που μοιράστηκε μαζί μου την καμαρούλα, έχει να μας πει ένα σωρό πράγματα για τον έξω κόσμο, τώρα πια που πάψαμε ν' ανήκουμε σ' αυτόν. Οι ιστορίες του είναι θλιβερές.</p>	Θεματική περίοδος
<p>Πολλοί φίλοι εξαφανίστηκαν, Η τύχη τους μας τρομάζει. Κάθε βραδιά χτενίζουν την πόλη τα στρατιωτικά αυτοκίνητα με τους πράσινους μουσαμάδες. Οι Γερμανοί χτυπούν όλες τις πόρτες και ψάχνουν για Εβραίους. Αν βρουν Εβραίους, φορτώνουν στα καμιόνια ολόκληρη την οικογένεια. Όσοι δεν κρύβονται υπογράφουν την καταδίκη τους. Οι Γερμανοί το κάνουν αυτό συστηματικά με τη λίστα στο χέρι, χτυπώντας εκείνη την πόρτα που θα βρουν να τους περιμένει πλούσια λεία. Άλλοτε πάλι, οι δυστυχημένοι πληρώνουν λύτρα για κάθε κεφάλι. Το πράγμα είναι τραγικό. Το βράδυ βλέπω να περνάνε συχνά αυτές οι λιτανείες των ασθενών με τα παιδιά τους να κλαίνε, να σέρνονται κάτω απ' τις διαταγές μερικών κτηνανθρώπων, που τους χτυπούν με το μαστίγιο και τους βασανίζουν, ώσπου να πέσουν κάτω. Δε λυπούνται κανένα, ούτε τους γέρους, ούτε τα μωρά, ούτε τις έγκυες γυναίκες, ούτε τους αρρώστους. Θ. ΒΛ</p>	Λεπτομέρειες (με παράδειγμα)

2. Ανάπτυξη με σύγκριση - αντίθεση

Σύγκριση - αντίθεση	
Κατά τη μέθοδο αυτή συγκρίνουμε ή αντιπαραβάλλουμε γεγονότα, καταστάσεις, φαινόμενα, ιδέες κλπ, για να βρούμε ομοιότητες ή και διαφορές.	
Θεματική Περίοδος	επισημαίνουμε την ομοιότητα ή την αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη
Λεπτομέρειες	αναπτύσσουμε τις ομοιότητες ή τις διαφορές τους είτε <ul style="list-style-type: none"> ■ καταγράφοντας τις σημείο προς σημείο είτε ■ εκθέτοντας όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και κατόπιν του άλλου

Παράδειγμα

Ο περιηγητής και ο τουρίστας είναι δύο διαφορετικά πρόσωπα	Θεματική περίοδος
Το ταξίδι του περιηγητή είναι μοναχική υπόθεση: για να δεις, να εξετάσεις, να εκτιμήσεις, πρέπει να είσαι μόνος και ανεμπόδιτος. Από την άλλη πλευρά, οι τουρίστες πρέπει να είναι πολλοί μαζί. Αν τους συναντήσεις, μπορεί να σε παρασύρουν, να σε αποπροσανατολίσουν με τα σχόλια και τις επιθυμίες τους. Αν είναι ενδιαφέροντες ως ανθρώπινοι τύποι, σου χαλάνε τη θέα και αν είναι βαρετοί και φλύαροι, σου καταστρέφουν τις σιωπές και σε αποσπούν από την παρατήρηση με ανησυχίες του είδους: «Εδώ έχει ωραία μαγαζιά» ή «Πού θα πάμε για φαγητό;». Είναι δύσκολο να δεις καθαρά ή να σκεφτείς σε βάθος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, αν έχεις τις συνήθειες του τουρίστα. Αν βιάζεσαι να φωτογραφηθείς μαζί με το άγαλμα της πλατείας, για να δείχνεις μετά πού πήγες ή αν σπεύδεις να ψωνίζεις δωράκια, τότε δεν έχεις την ευκαιρία να συναισθανθείς τίποτε από τη νοοτροπία των ανθρώπων στον τόπο που επισκέπτεσαι, από τον ρυθμό της πόλης τους, από την πρόταση ζωής τους, από τους λόγους που τους διαμόρφωσαν έτσι όπως είναι. Η περιήγηση δεν είναι τουρισμός, δηλαδή δεν είναι διακοπές και συχνά είναι το αντίθετο της ανάπαυλας.	Λεπτομέρειες (με σύγκριση - αντίθεση)

Συνήθως, σε μία παράγραφο σύγκρισης – αντίθεσης υπάρχουν διαρθρωτικές – συνδετικές λέξεις που μας καθοδηγούν να κατηγοριοποιήσουμε μια παράγραφο στο είδος αυτό. Συχνά εμφανίζονται **αντιθετικοί σύνδεσμοι**: μα, αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, μόνο, ή **άλλες αντιθετικές λέξεις**: εντούτοις, μάλιστα, μολαταύτα, αντίθετα, έπειτα (με αντιθετική και όχι χρονική σημασία), εξάλλου κ.α.

3. **Ορισμός** (ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας)

●* ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ		
Οριστέα έννοια	Το Γένος της	Η Ειδοποιός διαφορά
Η έννοια που θα ορίσουμε	Η γενικότερη έννοια στην οποία εντάσσεται	Γνωρίσματα που διαφοροποιούν την οριστέα έννοια από άλλες του ίδιου γένους.
Π.χ. Γλώσσα (είναι)	ένα σύστημα επικοινωνίας	που βασίζεται σε σύμβολα γραπτού ή προφορικού λόγου, γνωστά στα μέλη της ίδιας γλωσσικής κοινότητας.

Παράδειγμα

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, η τηλεργασία (έχει προσδιοριστεί επακριβώς)	Θεματική περίοδος
(Συγκεκριμένα) μπορεί να οριστεί ως η μορφή εργασίας που εκτελείται από ένα άτομο κυρίως ή σε ένα σημαντικό μέρος της, σε τοποθεσίες εκτός του παραδοσιακού εργασιακού χώρου, για έναν εργοδότη ή πελάτη, και η οποία περιλαμβάνει τη χρήση των τηλεπικοινωνιών και προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης ως ένα ουσιαστικό και κεντρικό χαρακτηριστικό της εργασίας. ΘΒΛ	Λεπτομέρειες (με ορισμό)

Τα είδη των ορισμών (από το σχολικό βιβλίο, σελ. 227-228)

1.α. Αναλυτικός: ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή.

π.χ. *Εξάτμιση λέγεται η εξαέρωση που γίνεται μόνο από την ελεύθερη επιφάνεια του υγρού.*

1.β. Συνθετικός ή γενετικός: ο ορισμός που περιγράφει τη διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.

π.χ. *Εκλειψη λέγεται το φαινόμενο με το οποίο κάποιο ουράνιο σώμα γίνεται αφανές είτε όταν παρεμβληθεί ένα άλλο σώμα ανάμεσα σ' αυτό και τη γη είτε όταν το ουράνιο σώμα είναι ετερόφωτο και εισέρχεται σε σκιά.*

Οι ορισμοί μπορούν ακόμη να ταξινομηθούν, με κριτήριο την έκταση τους, σε:

2.α. **σύντομους** όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων, που εκτείνονται σε μερικούς στίχους

και

2.β. **εκτεταμένους** που μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους. Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως γίνεται συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κτλ.

Πολλές φορές, για να αναλυθεί σε βάθος μια έννοια, δίνεται στην αρχή ένας **πρωτοβάθμιος** ορισμός και έπειτα αναπτύσσονται αναλυτικά οι όροι που τον αποτελούν.

4. Διαίρεση

Με τη διαίρεση αναλύουμε ένα όλο (γένος) στα μέρη του (είδη) με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμα τους (διαιρετική βάση).

☛ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ		
Η διαιρετέα έννοια	Η διαιρετική βάση	Τα μέλη της διαίρεσης
Η βασική ιδέα	Το κοινό γνώρισμα των ειδών που θα προκύψουν	Τα είδη που προκύπτουν από τη διαίρεση
Πόλεμος	μέσα πολέμου	<ul style="list-style-type: none"> ■ πυρηνικός ■ βιολογικός ■ συμβατικός

Παράδειγμα

Οι δύο βασικοί τρόποι τηλεργασίας είναι είτε κάποιος να είναι υπάλληλος σε έναν εργοδότη είτε ελεύθερος επαγγελματίας.	Θεματική περίοδος
Στην πρώτη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι μόνιμα συνδεδεμένος με το δίκτυο των εργοδοτών, η εργασιακή του ζωή είναι πολύ περισσότερο ελεγχόμενη μέσω της τεχνολογίας και έχει πολύ λιγότερη ευελιξία ως προς τον τρόπο που θα οργανώσει τον εργάσιμο χρόνο του. Στη δεύτερη περίπτωση, ο εργαζόμενος είναι πολύ περισσότερο ελεύθερος να καθορίσει τον ρυθμό εργασίας του εκτελώντας την εργασία του στον προσωπικό του υπολογιστή και συνδεδεμένος μόνο, όταν είναι απαραίτητο, με το δίκτυο της επιχείρησης. Θ.Β.Λ.	Λεπτομέρειες (με διαίρεση)

Προϋποθέσεις (από το σχολικό βιβλίο, σελ. 231-232)

Η διαίρεση να είναι:

- ↳ Ορθή (γίνεται με μια ενιαία διαιρετική βάση).
- ↳ Τέλεια (περιλαμβάνει όλα τα είδη του γένους).
- ↳ Συνεχής, (δεν γίνεται κάποιο άλμα στα είδη της).

5. Αιτιολόγηση

Στη θεματική περίοδο εκθέτουμε, διαπιστώνουμε ένα γεγονός, μία κατάσταση, ένα φαινόμενο κ.λπ. Στις λεπτομέρειες διερευνούμε τα αίτια αυτού του γεγονότος, της κατάστασης, του φαινομένου.

Παράδειγμα

Ο ρατσισμός επιβιώνει και αναβιώνει στις μέρες μας.	Θεματική περίοδος
Πολλοί τον αποδίδουν στον ανταγωνιστικό χαρακτήρα των σύγχρονων κοινωνιών που όχι μόνο επιτρέπει αλλά πολλές φορές ευνοεί την εκμετάλλευση ορισμένων ομάδων ή την περιθωριοποίησή τους. Επιπλέον, η ενοχοποίηση κάποιων ομάδων για τα προβλήματα που απασχολούν την κάθε κοινωνία (π.χ. ανεργία) απαλλάσσει τους ιθύνοντες από την ευθύνη, της λήψης μέτρων. Πολλές φορές, μάλιστα, αυτοί οι "υπεύθυνοι" καλλιεργούν τη μισαλλοδοξία και το διχασμό, βοηθούμενοι και από τα Μ.Μ.Ε.	Λεπτομέρειες (με αιτιολόγηση)

6. Αιτία – αποτέλεσμα

Εκθέτουμε ένα αίτιο στη θεματική περίοδο και τις συνέπειές του στις λεπτομέρειες.

Παράδειγμα

Οι δημοσιογράφοι επιτελούν κοινωνικό έργο.	Θεματική περίοδος
Συμβάλλουν στην ελεύθερη διακίνηση ιδεών και με την αντιπαράθεση των ιδεών βοηθούν τους αναγνώστες ν' αναπτύξουν την κριτική τους ικανότητα. Με τις έρευνες πάνω σε σύγχρονα κοινωνικά θέματα, όπως είναι τα ναρκωτικά, η βία, το aids, το νέφος, μπορεί να γίνει ο Τύπος παράγοντας αγωγής και να προφυλάξει τους νέους ανθρώπους από μεγάλους κινδύνους.	Λεπτομέρειες (με αποτέλεσμα)

7. Αναλογία

Στη θεματική περίοδο βρίσκουμε αναλογίες (την παράλληλη σχέση, τις εξωτερικές ομοιότητες) μεταξύ δύο , καταστάσεων, φαινομένων κλπ. Συνήθως η θεματική περίοδος είναι διατυπωμένη ως παρομοίωση ή μεταφορά. Στις λεπτομέρειες αναπτύσσουμε τις αναλογίες των δύο αυτών εννοιών, καταστάσεων, φαινομένων κ.λπ.

Παράδειγμα

Μια ανθρώπινη ψυχή χωρίς την πρέπουσα παιδεία μοιάζει με ένα μάρμαρο λατομείου,	Θεματική περίοδος
Ένα μάρμαρο λατομείου δεν αποκαλύπτει καμιά από τις ομορφιές του, ως τη στιγμή που η τέχνη του μαρμαρά αποκαλύψει τα χρώματα και φέρει στο φως κάθε απόχρωση, κηλίδα και φλέβα που περνά μέσα από τον κορμό του. Με τον ίδιο τρόπο και η παιδεία, όταν επενεργήσει πάνω σε ένα έξοχο πνεύμα, μας αποκαλύπτει όλες τις κρυφές αρετές και τα προτερήματά του, που χωρίς μια τέτοια βοήθεια δεν θα μπορούσαν να βγουν στο φως.	Λεπτομέρειες (με αναλογία)

ΑΣΚΗΣΗ

Να εντοπίσετε τους τρόπους ανάπτυξης (ορισμό, διαίρεση, σύγκριση - αντίθεση, αιτιολογική ανάλυση, αποτελέσματα, παραδείγματα, αναλογία κ.ά.) των παραγράφων που ακολουθούν:

1. Υπάρχει πρόβλημα ποιότητας της γλώσσας που χρησιμοποιούμε σήμερα. Γιατί, βέβαια, τα ελληνικά που ακούμε ή διαβάζουμε πολύ συχνά σήμερα χαρακτηρίζονται από χαμηλή ποιότητα γλώσσας, γεγονός που υποβαθμίζει την όλη επικοινωνία μας. Και, βέβαια, δε φταίει η δημοτική. Φταίμε εμείς, που από άγνοια, ραθυμία, προχειρότητα, βιασύνη ή και από στρεβλή σύλληψη της δημοτικής και έλλειψη της κατάλληλης γλωσσικής πληροφόρησης, εμείς που από χρήστες καταντούμε «καταχραστές» της γλώσσας μας. Τι είδους ελληνικά είναι αυτά τα “παρακαλούμε για τις δικές σας ενέργειες” που διαβάζουμε σε χιλιάδες δημόσια έγγραφα; Τι δημοτική είναι φράσεις του τύπου “εγώ θα σας βάλω το πρόβλημα” ή “πέθανε μετά από μακριά ασθένεια”· ή “η παρουσία του σαν εκπρόσωπος” (αντί ως εκπροσώπου) που ακούμε και διαβάζουμε; Δεν είναι απλώς λάθη (η έννοια του «λάθους» στην επιστήμη της γλώσσας επιδέχεται πολλή συζήτηση) είναι δείγματα γλωσσικής ευτέλειας.

2. Όπως όλοι γνωρίζουμε, η τηλεόραση κατηγορείται - και μάλιστα με έντονο φανατισμό, όταν πρόκειται για τα παιδιά. Κατηγορείται διότι καταστρέφει τη φαντασία, προκαλεί τη βία, υποσκάπτει την οικογενειακή ζωή, εμποδίζει την ανθρωπίνη επικοινωνία και πολλά άλλα.

3. Το δίκαιο αναφέρεται στο θετό ή θετικό δίκαιο, κατ' αντιδιαστολή προς το άγραφο και το φυσικό. Έτσι ως δίκαιο θεωρείται το σύστημα κανόνων που θεσπίζονται από την πολιτεία και ρυθμίζουν αναγκαστικά τους όρους της κοινωνικής συμβίωσης. Ταυτίζεται λοιπόν, το δίκαιο με τους πολιτικούς νόμους. Είναι γνωστός τόπος ότι το Δίκαιο προϋποθέτει θυσία μέρους της φυσικής ελευθερίας του καθενός. Διακρίνεται δε σε: Δημόσιο, που περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των σχέσεων Πολιτείας - πολίτη, Ιδιωτικό που περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των σχέσεων πολίτη - πολίτη και Διεθνές το οποίο περιλαμβάνει κανόνες ρυθμιστικούς των διακρατικών σχέσεων.

4. Η εργασία καταξιώνει τον άνθρωπο από την άποψη του ότι προσφέρει έργο στην κοινωνία. Ασκώντας ένα επάγγελμα ή λειτούργημα ο άνθρωπος, συμμετέχει στην κατανομή εργασίας και όχι μόνο ικανοποιεί τις βασικές του ανάγκες, οι οποίες προκύπτουν από τη συμβιωτική σχέση του με τους άλλους, αλλά εξυπηρετεί το κοινό συμφέρον, προσφέροντας υπηρεσία στο συγκεκριμένο κοινωνικό χώρο, του οποίου αποτελεί μέλος και συμβάλλοντας στην πραγμάτωση των στόχων της κοινωνίας. Η άσκηση του επαγγέλματος και το δικαίωμα εργασίας δεν αντανακλά μόνο στην ικανοποίηση οικονομικών και κοινωνικών αναγκών, αλλά συνιστά μία από τις βασικές προϋποθέσεις δημιουργίας πολιτισμού, του οποίου κανένας τομέας δεν μπορεί ν' αναπτυχτεί χωρίς την προσφορά σκληρής, ενίοτε, εργασίας. Έτσι, λοιπόν, η εργασία οδηγεί στην εκπλήρωση του κοινωνικού προορισμού του ατόμου.

5. Κατά τον κλασικό ορισμό του, ελεύθερος είναι ο άνθρωπος «ο έχων ιδίαν βούλησιν». Αυτός που ρυθμίζει τη ζωή του, παίρνει και εκτελεί τις αποφάσεις του κατά τη δική του κρίση, σύμφωνα με τις επιθυμίες, τις επιδιώξεις, τα συμφέροντα του. Ο «δούλος» δεν έχει αυτό το προνόμιο· βούληση του είναι η βούληση του κυρίου. Είναι λοιπόν ένα ον εξαρτημένο, όχι αυτοκαθοριζόμενο, όπως ο ελεύθερος άνθρωπος.

6. "Ον προικισμένο με ψυχικό κόσμο, ο άνθρωπος ζει σε δύο διαστάσεις, την "εσωτερική" και την "εξωτερική". Με τον "εαυτό" του και με τους "άλλους", τους συνανθρώπους του. Έτσι η ύπαρξη του μοιράζεται κατά κάποιο τρόπο. Από το ένα μέρος είναι στραμμένη προς τα "μέσα" (αισθάνεται, σκέπτεται, θέλει για τον "εαυτό του"). Από το άλλο στρέφεται προς τα έξω (αισθάνεται, σκέπτεται, θέλει μαζί με τους "άλλους"). Έχει λοιπόν δύο τρόπους ή μορφές ύπαρξης: μιαν ατομική ("ιδιωτική") και μια κοινωνική ("δημόσια")."

7. Υπάρχουν δύο τρόποι να αντιμετωπίζει ο άνθρωπος τους κλυδωνισμούς της Ιστορίας (...): σε "ανώριμους ανθρώπους ταιριάζει ο ένας, σε "ώριμους" ο άλλος. Η διαφορά φαίνεται καθαρά στις κρίσιμες περιστάσεις (...). Την ώρα εκείνη οι αντιδράσεις των ατόμων και των λαών διαφοροποιούνται. Οι ανώριμοι, επειδή έως τότε ησύχαζαν ανύποπτοι και αδιάφοροι για το τι γινότανε γύρω τους, σαστίζουν από το απροσδόκητο και τους πιάνει πανικός. Μέσα στη σύγχυση και την αμηχανία τους ή αδρανούν σαν κεραυνοβολημένοι ή ενεργούν τρελά, με συνέπεια οι πράξεις τους να φέρνουν αποτέλεσμα αντίθετο από εκείνο που θέλουν. Των άλλων, των ώριμων, η συμπεριφορά είναι εντελώς διαφορετική. Αυτοί, οξυδερκείς και προνοητικοί, δεν "υφίστανται" απροετοίμαστοι τα γεγονότα και γι' αυτό, ο αντίχτυπος που προκαλούν οι περιπλοκές μένει έως ένα σημείο κάτω από τον έλεγχό τους. (...)"

8. "Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αποσαφηνιστεί η διαφορά μεταξύ των όρων "επάγγελμα" και "σταδιοδρομία". Επάγγελμα θα θεωρήσουμε οποιαδήποτε ενασχόληση αποσκοπεί στην εξασφάλιση εσόδων. Σταδιοδρομία θα θεωρήσουμε το σύνολο των επαγγελματιών, τα οποία ακολουθεί ένα άτομο κατά τη διάρκεια της ενεργού ζωής του. Επιπλέον, σε μια σταδιοδρομία είναι δυνατό να υπάρχουν φάσεις μη αμειβόμενης απασχόλησης. Είναι σαφές μετά απ' αυτό ότι στην έννοια της σταδιοδρομίας εμπεριέχονται όλες οι συναφείς έννοιες όπως δουλειά, εργασία, επάγγελμα, απασχόληση, ενασχόληση."

9. "Η διάκριση υλικού πολιτισμού και πνευματικού πολιτισμού είναι αρκετά παλιά. (...). Ο A.Weber ορίζει ως υλικό πολιτισμό "όλες τις δραστηριότητες που καταλήγουν σε αποτελέσματα τα οποία είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ποσοτικά". Πνευματικό δε πολιτισμό ορίζει τα καθαρά προσωπικά δημιουργήματα, κάτι που προσδιορίζεται μόνο ποιοτικά κατά τρόπο μοναδικό και ανεπανάληπτο."

10. Η εξειδίκευση είναι αναπόδραστη ανάγκη. Ο εικοστός αιώνας δεν αναθεωρεί μόνο όλες τις αξίες, ελέγχει και όλες τις γνώσεις του παρελθόντος. Και δεν ελέγχει μόνο όλες τις γνώσεις του παρελθόντος, προσθέτει και νέες γνώσεις κατά τεράστιες ποσότητες. Κανείς λοιπόν δεν έχει το δικαίωμα να καυχηθεί ότι κατέχει όλες τις γνώσεις της εποχής του. (...) Οι επιστήμονες αποσχίζονται ασταμάτητα σε κλάδους. Οι κλάδοι παράγουν κλάδους μικρότερους. Οι μικρότεροι κλάδοι αναπτύσσονται, δημιουργούν νέους κλάδους. Δεν υπάρχει πια η καθολική σοφία, η μία και μόνη επιστήμη.

11. "Τα τελευταία χρόνια ο όρος "οικολογία" (που είναι σύνθετη λέξη από το Οίκος και Λέγω) χρησιμοποιείται κυρίως για να δηλώσει μια νέα επιστημονική δραστηριότητα, που αποσκοπεί στη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος της γης και του κινδύνου που προέρχεται από τη μόλυνση αυτού καθώς και από την αλλοίωση της δομής της ζωής των έμβιων όντων λόγω τεχνολογικής προόδου. Η νέα επιστήμη, η Οικολογία περιλαμβάνει τη διερεύνηση σε ευρύτατη έκταση και βάθος κοινωνικής φύσης προβλημάτων με πολιτικές, οικονομικές και φιλοσοφικές ακόμη προεκτάσεις."

12. "Η ελευθερία που εγγίζει τα όρια της ασυδοσίας στρέφεται άμεσα εναντίον των πολιτών. Αυτό συμβαίνει γιατί καταργεί την ασφάλεια, την αυτοπεποίθηση και την προσδοκία για κάτι καλύτερο, αφού καταργεί το νόμο. Αντίθετα οι καλλιεργημένοι πολιτιστικά άνθρωποι δεν καταργούν το νόμο. τον σέβονται, χωρίς να θυσιάζουν την ελευθερία τους. Γι' αυτό η δημοκρατία που

είναι υπερβολικά χαλαρή καταργεί τις αρχές της ισονομίας και της ισοπολιτείας και κατεβάζει τον εαυτό της στο επίπεδο της παρεκτροπής. Δημιουργεί διακρίσεις παράλογες στη συνείδηση των πολλών, δικτατορίσκους. που επιβουλεύονται την ελευθερία και την ευημερία των άλλων, κι εκμεταλλευτές των αδύνατων για την ικανοποίηση νοσηρών φιλοδοξιών. Τέτοιοι άνθρωποι είναι ελεύθεροι μόνο φαινομενικά. Στην ουσία είναι σκλάβοι αδυναμιών και παθών ..."

13. Τα παιδιά μιμούμενα τους ήρωες της τηλεόρασης χάνουν τη φαντασία τους. Βέβαια τα παιδιά ανέκαθεν έπαιζαν το ρόλο των αγαπημένων τους ηρώων και προσώπων ενός έργου — δεν υπάρχει δηλαδή τίποτε το καινούργιο σ' αυτό. Αλλά όσοι παρακολουθούν από κοντά αυτά τα παιδιά παρατηρούν πως οι μανιωδέστεροι απ' αυτούς τους τηλεθεατές δεν προσθέτουν τίποτε το πρωτότυπο ή φαντασιώδες στο παιχνίδι που κατ' απομίμηση παίζουν. Ξέρουν πολύ καλά την κατασκευή του διαστημόπλοιου "Σταρ Τρεκ" κι έπειτα από πολλές ώρες παρακολούθησης ξέρουν πολύ καλά πώς μιλάει ο κυβερνήτης Κερκ και ο Σποκ. Στα παιχνίδια τους απλώς επαναλαμβάνουν τα όσα είδαν στην τηλεόραση το προηγούμενο βράδυ. Η φαντασία τους κοιμάται, κι αυτή είναι που τρέφει και διεγείρει το ανθρωπινό μυαλό."

14. "Σήμερα ο άνθρωπος έχει την ιδέα πως λευτερώθηκε από πολλά πράγματα που τον μποδίζανε τάχα να είναι ελεύθερος. Πέταξε, λοιπόν, από πάνω του, μαζί με τ' άλλα, και την παράδοση και βρέθηκε σ' ένα χάος. Αυτό το χάος το λέγει ελευθερία. Οι παλιοί θαλασσινοί βλέπανε τ' άστρο της τραμουντάνας (τον Πολικό Αστέρα) και βρισκανε το δρόμο τους. Κι ο άνθρωπος, μέσα στο ατέλειωτο πέλαγος του καιρού, για να ξέρει πού πηγαίνει, είχε την παράδοση που τον οδηγούσε. Σε καιρό που σκεπάζανε τον ουρανό σύννεφα, ο παλιός ναυτικός, σαν έχανε το βορινό αστέρι, δεν ήξερε πού να τραβήξει. Φαντάσου λοιπόν, αυτός ο άνθρωπος να είχε την ιδέα πως με την συννεφιά και δίχως το Άστρο της τραμουντάνας, ήταν πιο ελεύθερος να πάει όπου ήθελε μέσα στο πέλαγος. Το ίδιο λέγει και ο σημερινός άνθρωπος που δε θέλει την παράδοση.

15. Υπάρχει όμως και μια άλλη, πολύ σημαντική διαφορά που χωρίζει το «Δάσκαλο» από ευγενή, σοβαρά και για τούτο ευαίσθητα λειτουργήματα, όπως π.χ. είναι ο ιερέας, ο δικαστής, ο πολιτικός. Όταν καλούμε ένα αρχιτέκτονα να μας σχεδιάσει το σπίτι που θα χτίσουμε ή πηγαίνουμε σ' ένα γιατρό να μας χειουργήσει ή διαπραγματευόμαστε ένα ζωγραφικό πίνακα που μας αρέσει, δε ρωτούμε για το ήθος του αρχιτέκτονα, του γιατρού, του ζωγράφου, τι είδος άνθρωπος είναι, τι χαρακτήρα έχει, αν μπορούμε να έχουμε εμπιστοσύνη στην

ευσυνειδησία, στην ευγένεια των αισθημάτων, στην αρετή του. Όλα αυτά-πιστεύουμε- αφορούν την ιδιωτική του ζωή, είναι άσχετα με το έργο που ζητούμε και, επομένως, δε μας ενδιαφέρουν. Στο δάσκαλο όμως που έχει αμφίβολο ήθος, εμπαθή και διεστραμμένο χαρακτήρα, πώς να παραδώσουμε το παιδί μας να το μορφώσει; Σ' αυτόν (καθώς λέγει ο Πλάτων στο περίφημο προοίμιο του «Πρωταγόρα» με το στόμα του Σωκράτη) πάμε και δίνουμε όχι το σώμα, αλλά την ψυχή μας· είναι λοιπόν δυνατό να αδιαφορήσουμε για τον ψυχικό κόσμο, για το ποιόν της προσωπικότητας του; (...) Κάτι περισσότερο, κάτι πιο πέρα από τα προσόντα αυτά χρειάζεται ο δάσκαλος: μέταλλο ψυχής γνήσιο και υψηλής ποιότητας.

16. «... Το άγχος στην παθολογική του μορφή - νευρωτικό άγχος - αντιπροσωπεύει μια σύνθετη συναισθηματική διαταραχή. Συναισθηματική αφού στηρίζεται βασικά στα αισθήματα και σύνθετη αφού το άγχος είναι από τους ελάχιστους ιατρικούς όρους που καλύπτει τρεις διαφορετικές σφαίρες. Παρουσιάζεται δηλαδή 1) σαν σύμπτωμα, 2) σαν η αίτια που προκαλεί ένα ψυχονευρωτικό σύμπτωμα και 3) σαν η συναισθηματική κατάληξη ενός ψυχονευρωτικού συμπτώματος.

17. «Η εκπαίδευση αποτελεί το βασικό κανάλι μέσα από το οποίο το άτομο, κάνοντας την πρώτη του επιλογή, διοχετεύεται στην αγορά εργασίας. Ακόμη ο κοινός νους δέχεται ως αυτονόητο ότι όποιος φτάνει σε υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, αυτός θα βρει και θα ασκήσει επάγγελμα αντίστοιχης κοινωνικής εκτίμησης και οικονομικής απόδοσης. Ειδικά στην Ελλάδα, " η αγάπη για τη μόρφωση και την εκπαίδευση στηρίχτηκε τα τελευταία 30 χρόνια και στην πίστη ότι η εκπαίδευση βοηθά τους νέους να αποκτήσουν μια κοινωνική θέση υψηλότερη από εκείνη των γονιών τους». Μάλιστα από το 1974 έως το 1992 οι υποψήφιοι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση σχεδόν διπλασιάζονται, αφού από 68.000 φτάνουν τις 130.000.

